

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Пантюка Миколи Павловича на дисертацію
**Ключкович Тетяни Василівни «Інтеграція системи вищої педагогічної
освіти Словацької Республіки у європейський освітній простір»**,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність обраної теми.

Євроінтеграційні освітні процеси зумовлюють реформування вітчизняної системи вищої освіти відповідно до європейських стандартів якості надання освітніх послуг, що потребує глибокого вивчення та творчого застосування досвіду країн Європейського Союзу. Актуальність теми дисертаційного дослідження та його наукове значення обумовлюється комплексом завдань, що постали перед вітчизняною вищою школою в контексті інтеграції в європейський освітній простір. Вивчення зарубіжної практики модернізації вищої педагогічної освіти відкриває можливості для створення сучасної, дієвої та цілісної системи підготовки фахівців-педагогів в Україні. Словацький досвід освітніх перетворень може бути корисним для України, зважаючи на ряд схожих передумов, чинників, цілей, що стояли і стоять перед країнами в контексті інтеграції в європейський освітній простір. Комплексне дослідження науково-педагогічної проблеми інтеграції вищої педагогічної освіти Словацької Республіки в європейський освітній простір може суттєво збагатити вітчизняну педагогічну науку.

Можливості конструктивного врахування досвіду Словаччини в євроінтеграційному реформуванні вищої педагогічної освіти, а також недостатня розробленість цієї проблеми в історії та теорії педагогіки підтверджують актуальність і важливість дисертаційного дослідження, здійсненого Т. В. Ключкович.

Свідченням фундаментальності й актуальності роботи є її зв'язок з планом науково-дослідних тем кафедри педагогіки та психології Ужгородського національного університету «Теорія і практика становлення та

розвитку системи освіти, навчання і виховання у загальноєвропейському контексті» (Державний реєстраційний номер 0115U001925, протокол № 6 від 07.12.2010 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Необхідність вирішення актуальних проблем, покладених в основу дисертаційного дослідження, логічно зумовило його мету – розкрити особливості трансформації системи вищої педагогічної освіти Словацької Республіки в контексті інтеграції у європейський освітній простір.

Визначена мета дослідження деталізована та конкретизована автором через спектр завдань. Відповідно до мети й завдань дослідження дисертанткою науково грамотно використано комплекс взаємопов'язаних дослідницьких методів, що забезпечують достовірність одержаних наукових результатів.

Дисертантка у строгій послідовності до логіки наукового пошуку коректно сформулювала науковий апарат, визначила мету і завдання роботи, використала адекватні методи дослідження (теоретичні та емпіричні), що дозволило їй досягнути поставлених цілей і завдань. Науково пошукові дії Ключкович Т.В. мають обґрунтований характер, відповідають теорії і методології наукового дослідження.

Реалізуючи завдання, автор сформулював низку теоретичних положень і висновків, які визначають наукову новизну дисертаційної роботи. **До найбільш істотних наукових результатів**, що вперше представлені в дисертації Т. В. Ключкович, слід віднести такі:

- досліджено науково-педагогічну проблему інтеграції вищої педагогічної освіти Словацької Республіки в європейський освітній простір;
- встановлено етапи реформування системи вищої педагогічної освіти Словаччини в контексті інтеграції у європейський освітній простір;
- визначено основні напрями інтеграції системи вищої педагогічної освіти Словаччини в європейський освітній простір;

– з’ясовано особливості професійної підготовки педагогічних кадрів у системі університетської освіти Словаччини;

– окреслено перспективні цілі та напрями реформування вищої педагогічної освіти України в контексті досвіду Словаччини.

– охарактеризовано концептуальні підходи до проблеми формування європейського освітнього простору, обґрунтовано методологічні засади і адекватний понятійно-категоріальний апарат для аналізу реформування вищої педагогічної освіти в євроінтеграційному контексті. Аналітико-пошукова робота дозволила дисертантці уточнити сутність таких понять як «європеїзація», «інтернаціоналізація вищої освіти», «система вищої освіти», «система вищої педагогічної освіти», «освітнє середовище» та ін.;

– вдосконалено методологічні підходи до аналізу процесів реформування у сфері вищої педагогічної освіти в умовах євроінтеграції. Методологічно виправданим видається залучення комплексу методів (системний, системно-сферний, структурно-змістовий, історичний) для визначення цілей, структури, функцій, етапів і перспектив розвитку системи вищої педагогічної освіти. При цьому автор обґрунтовує наукову доцільність аналізу макрорівня і мікрорівня функціонування європейських освітніх систем з позицій системного та компетентнісного підходів. Звертаємо увагу на те, що характер обґрунтування пропонованого теоретико-методологічного інструментарію засвідчує високий рівень ознайомленості дисертантки з відповідним колом наукових публікацій;

– проаналізовано концептуальні підходи щодо інтеграції, європеїзації, професіоналізації вищої педагогічної освіти, наведено моделі та підходи до професійної підготовки вчителів;

– з метою адекватного відображення послідовності і напрямів перетворень автором систематизовано і охарактеризовано передумови та чинники, що зумовили постсоціалістичну модернізацію та інтеграцію вищої педагогічної освіти Словаччини у європейський освітній простір. Варто погодитись з висновком автора про те, що важливим чинником перетворень у

словацькій вищій школі був вплив європейської спільноти та євроінтеграційні прагнення Словаччини.

– виокремлено три етапи реформування системи вищої освіти в Словаччині в контексті інтеграції у європейський освітній простір (1990 – 1998, 1999 – 2004, з 2004/2005 рр. – до теперішнього часу). Крізь призму аналізу концептуальних і нормативно-правових документів, практичних дій з їх реалізації, кількісних показників розвитку вищої освіти дисертантка детально простежила трансформацію системи вищої педагогічної освіти. Комплексна характеристика вказаних етапів дозволила автору констатувати, що після 1990 р. Словаччина здійснила низку реформених перетворень з метою модернізації системи вищої педагогічної освіти, але цей процес ще не завершений і потребує подальших кроків. Імпонує притаманний автору критичний підхід до аналізу історико-педагогічних фактів, вміння виокремлювати не лише позитивне у розвитку вищої педагогічної освіти Словаччини, але й визначати його суперечності;

– проаналізовано особливості впровадження стандартів Болонського процесу в систему вищої педагогічної освіти Словаччини. Науковий інтерес представляє ретельний розгляд основних напрямків і результатів інтеграції вищої педагогічної освіти Словаччини в Європейський простір вищої освіти. Автор аргументовано доводить, що реалізовані реформи в системі вищої педагогічної освіти Словаччини відповідають базовим цілям і стандартам Болонського процесу. Констатуючи успіхи Словаччини в реформуванні вищої педагогічної освіти відповідно до вимог Болонського процесу, автор водночас підкреслює труднощі та дискусійні моменти у підготовці педагогічних кадрів.

Важливим аспектом роботи є аналіз підготовки вчителів на педагогічних факультетах словацьких університетів і, зокрема Пряшівського університету. Заслужовують на увагу встановлені автором особливості професійної підготовки педагогічних кадрів у системі університетської освіти Словаччини: багатoproфільність системи педагогічних спеціальностей та їх узгодженість із аналогами інших європейських університетів; варіативність

комбінованого і додаткового педагогічного навчання; інтернаціоналізація педагогічної освіти і науки та ін. Дисертантка робить емпірично обґрунтовані висновки про те, що педагогічна освіта у словацьких ВНЗ складає комплексну систему, що пропонує студентам сучасну базу для навчання, наукових досліджень і можливості для подальшого розвитку, підвищення або зміни кваліфікації.

Дисертантка демонструє здатність аналітичного та системного бачення історіографії проблеми, виокремлюючи основні аспекти та напрями наукового дослідження вищої педагогічної освіти в Словаччині. Цінність результатів дисертаційного дослідження також полягає в уведенні до наукового обігу маловідомих праць словацьких учених. Аналіз стану розробленості проблеми дозволили автору зробити обґрунтовані висновки про те, що на даній проблематиці сфокусовано дослідницький інтерес переважно зарубіжних науковців і бракує комплексних історико-педагогічних досліджень розвитку словацької вищої педагогічної освіти.

На основі порівняльного аналізу окремих аспектів розвитку систем вищої педагогічної освіти Словаччини та України автором окреслено перспективні цілі та напрями реформування вищої педагогічної освіти України в контексті досвіду Словаччини, які мають європейську спрямованість. Варто погодитись з висновками автора про те, що перевагою словацького підходу до реформування вищої педагогічної освіти є можливість врахування як загальноєвропейських, так і національних інтересів і потреб у підготовці вчителів.

Варто відзначити також фактологічну насиченість дисертаційного дослідження, вміння дисертантки узагальнювати та систематизувати факти, статистичні дані. Представлені в дисертації 27 таблиць і 22 додатків розширюють уявлення про масштабність роботи і посилюють структурованість результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження узагальнюють ґрунтовні висновки, які відзначаються належним науковим обґрунтуванням, співвідносяться з

поставленими завданнями та відображають основні результати, отримані в дисертаційній роботі.

Практичне значення результатів і висновків дисертації, рекомендації щодо їх використання.

Дисертаційна робота містить нові наукові положення, що сприяють розв'язанню актуальних проблем інтеграції вищої педагогічної освіти України у європейський освітній простір. Наукова значимість результатів дисертаційної роботи Т. В. Ключкович підтверджується можливістю їх використання для подальшого вивчення розвитку теорії та практики реформування вищої педагогічної освіти в зарубіжних країнах та Україні. Матеріали дисертації можуть бути застосовані у викладацькій практиці, зокрема доповнити зміст навчальних курсів із порівняльної педагогіки, педагогіки вищої школи, історії Словаччини, історії Болонського процесу. Результати дослідження можуть бути корисними в процесі розробки стратегій модернізації освітньої системи в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України.

Достовірність і об'єктивність наукових результатів і висновків дослідження забезпечується як науково виваженими теоретичними та методологічними позиціями дисертантки, так і використанням широкої джерельної бази (331 найменування, з яких 201 – іноземними мовами). Видання, включені до списку використаних джерел (нормативно-правові акти Словацької Республіки та України в галузі вищої освіти, міжнародні документи в сфері європейської освітньої інтеграції, статистичні та інформаційні матеріали, монографічні дослідження, періодичні видання, матеріали наукових конференцій, інформаційні ресурси мережі Інтернет), свідчать про ґрунтовне опрацювання проблеми. Джерельна база добре структурована і забезпечує розкриття всіх складових теми дослідження. Слід відзначити, що при роботі з джерелами, дисертантка виявила наукову компетентність і коректність, продемонструвала авторську точку зору і належну професійну етику під час аналізу поглядів дослідників.

Структура дисертації є логічною й виваженою, зумовлена характером наукового пошуку, глибиною та змістовністю розв'язання поставлених завдань, що розкриваються у трьох розділах дисертаційної роботи.

Повнота викладу наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Зіставлення основних положень дисертації та змісту статей, опублікованих у фахових виданнях, свідчать, що результати дослідження знайшли достатньо повне віддзеркалення у наукових публікаціях. За темою дисертації автором одноосібно підготовлено 15 публікацій, з них 5 наукових статей надруковані у фахових виданнях України та 2 публікації – в іноземних виданнях з педагогічної тематики. Апробація результатів дисертаційного дослідження відбувалася у процесі обговорення і виступів на міжнародних, всеукраїнських і підсумкових наукових конференціях професорсько-викладацького складу ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

За своїм змістом, структурою, обсягом і оформленням дисертація та автореферат відповідають чинним правилам і вимогам, а також паспорту обраної спеціальності (13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки). Текст автореферату дозволяє отримати повне уявлення про головні положення дисертації, її структуру, наукову новизну та висновки дослідження.

Зауваження до змісту наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Попри загальну позитивну оцінку дисертації Ключкович Тетяни Василівни вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження і побажання:

1. Характеризуючи етапи реформування словацької вищої педагогічної освіти в контексті інтеграції у європейський освітній простір, автор занадто багато уваги приділяє характеристиці регулятивних документів у цій сфері. Тоді як, на наш погляд, варто було б посилити в розділі 2 аналіз практичної реалізації положень цих документів.

2. Для демонстрації узгодженості (інтегрованості) вищої педагогічної освіти Словаччини та європейських країн автор наводить додатки Л і М. Але в тексті дисертації дисертантка обмежується тільки мінімальними поясненнями щодо узгодженості системи педагогічних спеціальностей та обсягу практичної складової у підготовці вчителів у Словаччині і країнах Європи. На наш погляд, такі важливі порівняльні аспекти підготовки вчителів потребують змістовнішого аналізу.

3. У підрозділі 3.2 з-поміж усіх словацьких університетів, де функціонують педагогічні факультети, автор приділяє найбільше уваги Пряшівському університету (м. Пряшів) і Університету Матея Бела (м. Банська-Бистриця). Варто було б обґрунтувати вибір вказаних університетів як прикладів для аналізу підготовки педагогічних кадрів.

4. У підрозділі 3.3 доцільно було б посилити акценти на порівняльному аналізі особливостей функціонування словацької та української вищої педагогічної освіти.

5. У роботі використано значну кількість понять (в т.ч. іншомовних), що підвищує якісний рівень дисертації. Робота б ще більше виграла, якби було складено тематичний словник, який сприяв би цілісному представленню базових понять дослідження.

Водночас висловлені зауваження та пропозиції носять в основному рекомендаційний характер, не впливають на міру обґрунтованості дисертаційних висновків і не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження.

Загальний висновок. Усе викладене дозволяє зробити висновок про те, що запропонована до розгляду дисертація Т. В. Ключкович є цілісним, самостійним, завершеним дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати, які мають важливе значення для розвитку вітчизняної педагогічної науки і практики.

Отже, дисертаційна робота «Інтеграція системи вищої педагогічної освіти Словацької Республіки у європейський освітній простір» відповідає

відповідає положенням пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор, Ключкович Тетяна Василівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки та методики
початкової освіти Дрогобицького
державного педагогічного університету
імені Івана Франка

М.П.Пантюк

